

ГОНЧАР

Валерій Геннадійович
val_go@mail.ua

УДК 338.3.01

TORRIERO

Lionela
lionela@infinite-you.comТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ
АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ДЕФОЛТНИХ ОЧІКУВАНЬTRENDS OF INNOVATION ACTIVITY OF
ENTERPRISES OF UKRAINE IN
CONDITIONS OF DEFAULT
EXPECTATIONSзасновник, керівник
наукового проекту,
“Modern Scientific World”засновник, директор “Infinite
You Meditation Studio”

Обґрунтовано основні причини необхідності реалізації інновацій, головними з яких є прагнення знизити загальні витрати підприємницької діяльності, нарощування обсягів виробництва й отримання надприбутків. Доведено, що підприємствам України перш за все потрібно змінювати стратегію оновлення. Виявлено, що назріла проблема вибору ефективної моделі інноваційного розвитку підприємства. Досліджено, що успіх інноваційної активності потребує повноцінного інформаційного забезпечення, відповідного ресурсного і кадрового потенціалу та стабільного економічного середовища для реалізації інноваційних проектів.

Обоснованы основные причины необходимости реализации инноваций, главными из которых являются стремление снизить общие расходы предпринимательской деятельности, наращивание объемов производства и получение сверхприбылей. Доказано, что предприятиям Украины прежде всего нужно менять стратегию обновления. Выведено, что назрела проблема выбора эффективной модели инновационного развития предприятия. Доказано, что успех инновационной активности требует полноценного информационного обеспечения, соответствующего ресурсного и кадрового потенциалов и устойчивой экономической среды для реализации инновационных проектов.

The basic reasons for need of implementation innovations, foremost of which is the desire to reduce overall costs of business activity, increase output volumes and obtain profits are grounded. It is proved that Ukraine enterprises primarily need to change the strategy of update. A problem of choosing an effective model of innovative development of enterprise is found. It is studied that the success of innovation activity requires full information provision, appropriate resources and human potential and a stable economic environment for innovative projects.

Ключові слова: інноваційна активність; інновація; нововведення; дефолт; впровадження; вітчизняне підприємство

Ключевые слова: инновационная активность; инновация; нововведения; дефолт; внедрение; отечественное предприятие

Keywords: innovative activity; innovation; innovation; default; implementation; domestic company

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Основними причинами необхідності реалізації інновацій є загроза старіння існуючих продуктів, послуг та технологій, поява нових споживчих потреб, скорочення життєвого циклу існуючих товарів, загострення конкуренції, орієнтація на довгострокову перспективу функціонування підприємства, збереження сильних конкурентних позицій, здійснення безперервного пошуку нових ринкових пропозицій тощо. Головними же спонукальними мотивами впровадження нововведень є прагнення знизити загальні витрати підприємницької діяльності,

нарощування обсягів виробництва й отримання надприбутків.

Незважаючи на беззаперечність позитивного впливу інновацій на всі сфери діяльності підприємства, активність здійснення нововведень вітчизняними підприємствами на сьогодні залишається на вкрай низькому рівні [1]. Це спричинено в першу чергу наявністю дефолтних очікувань в країні, відсутністю достатніх фінансових можливостей, недостатньою кваліфікацією персоналу, нестачею інноваційних ідей і потреби в інноваціях, труднощами здійснення відповідних науково-дослідних розробок тощо.

На сучасному етапі в Україні маркетингові та організаційні інновації не набули значного поширення, на відміну від продуктових і процесних. Разом з тим темпи зростання останніх є невисокими, тому загалом можна зробити висновок про низький рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемою дослідження інноваційних процесів, напрямків інноваційного розвитку підприємств, особливостей створення нововведень та інноваційної активності в цілому займалися багато дослідників, зокрема О. Карп'юк [2], Н. Шевчук [3], І. Федулова [4], Л. Федулова [5], О. Маслак [6], Л. Чумак [7], Д. Крикуненко [8] тощо. Однак, їхня увага головним чином була зосереджена на теоретичних аспектах вказаних проблем, а вивченню тенденцій інноваційної активності підприємств України в умовах дефолтних очікувань приділялось недостатньо уваги.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ – дослідити тенденції та особливості інноваційної активності вітчизняних підприємств в умовах очікувань дефолтних явищ та запропонувати власні підходи щодо підвищення результативності інноваційної діяльності підприємств України.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Найбільша частка витрат вітчизняної інноваційної активності припадає на купівлю машин, обладнання та програмного забезпечення, у той час як значно менше фінансів спрямовується на придбання нових знань, на дослідження й розробки. Однак, в сучасних умовах дефолтних очікувань подальший інноваційний розвиток потребує принципового перегляду видів впроваджуваних інновацій, а також структури витрат на інновації з метою збільшення долі їх активної частки.

У загальному вигляді сучасний стан інноваційної активності підприємств України в умовах дефолтних очікувань характеризується:

- а) мізерними обсягами створеної та реалізованої інноваційної продукції;
- б) низьким рівнем підприємницької активності в області впровадження інновацій в сферах малого та середнього бізнесу, що є рушієм економічного зростання в економічно розвинутих країнах світу;
- в) гострою нестачею інвестиційних ресурсів для впровадження нововведень;
- є) нестачею кваліфікованих спеціалістів та впливом кадрів за кордон, які б впроваджували інновації.

Стосовно витрат на інноваційну діяльність, то лише 1-2 % коштів підприємств скеровується на закупівлю нових технологій, а на дослідження і розробки – 2-3 % [9]. Основна частина інноваційних коштів витрачається на придбання імпортного обладнання для розширення діючого виробництва чи заміни зношених одиниць техніки й технологій.

В Україні частка підприємств, що впроваджують інновації, є дуже низькою. Упродовж 2000-2013 рр. питома вага таких компаній в загальній кількості підприємств коливалася в межах 11-18%, зараз же їх

частка становить менше 6%, що значно нижче аналогічних показників країн ЄС [9]. Варто також відзначити відсутність стійкої тенденції до зростання даного показника, що характеризує негативне ставлення більшості вітчизняних підприємств до інновацій.

В Україні існує катастрофічна нестача інвестиційних ресурсів для провадження інноваційних розробок [5, 8]. Сьогодні ж вказана проблема лише поглиблюється. Основними джерелами фінансування інновацій можуть бути власні та залучені фінансові ресурси, а також кошти, отримані від продажу цінних паперів, внески членів трудових колективів, кошти державного та місцевих бюджетів, а також іноземних інвесторів. Залучення ж іноземних інвестицій в Україну систематично потерпає від численних зловживань та несанкціонованого їх використання не за призначенням. Однак, важливим є проведення роботи в напрямку пошуку нових інвесторів для реалізації інноваційних проектів.

Промисловим підприємствам України перш за все потрібно змінювати стратегію оновлення, оскільки застарілий виробничий потенціал мало придатний для ефективного сприйняття інновацій. Давно назріла проблема вибору ефективної моделі інноваційного розвитку підприємств. Разом з тим, у зв'язку з обмеженістю ресурсів на оновлення технологій і продуктів, невизначеністю діяльності влади та органів місцевого самоврядування, а також межі дефолту в Україні, правильним було б визначення раціональних підходів до встановлення потрібного рівня оновлення підприємств, контролю його досягнення та забезпечення відповідними ресурсами, насамперед шляхом внутрішньої концентрації власних зусиль і коштів, жорсткого контролю дотримання термінів і стимулювання особистої ініціативи та відповідальності за результат досягнення поставлених цілей.

Попередній вибір правильних напрямків інноваційної активності підприємств в сучасних умовах господарювання потребує аналізу відповідності внутрішніх та зовнішніх можливостей розвитку та визначення можливих шляхів приведення їх у відповідність. Зокрема, аналіз варто здійснити за наступними критеріями: цілі підприємства – інноваційні орієнтири – наявність ресурсної бази – рівень конкурентоспроможності підприємства – ризики.

Для вибору напрямків інноваційної активності та формування відповідної інноваційної моделі необхідною є максимізація відповідності внутрішніх умов розвитку зовнішнім, що ґрунтується на методиці SWOT-аналізу [7].

Обрана інноваційна стратегія в сучасних умовах дефолтних очікувань потребує прийняття низки вкрай важливих рішень. Стратегія повинна бути розроблена так, щоб при необхідності у будь-який момент часу її можна було змінити відповідно до коливань зовнішнього середовища. Розробка інноваційної стратегії супроводжується постановкою цілей, при виборі яких потрібно обов'язково враховувати потреби споживачів, для яких впроваджується інновація, діяльність конкурентів, існуючі інновації

на ринку, а також складну переддефолтну ситуацію в країні, тобто безліч зовнішніх факторів, які значною мірою визначають основні шляхи інноваційної діяльності суб'єкта господарювання.

Загалом за характером процесу впровадження нововведень можна виділити такі основні типи інвестиційно-інноваційних стратегій розвитку підприємства [4, 7]:

- інноваційна стратегія, яка забезпечує значні технологічні переваги шляхом розробки та впровадження кардинальних нововведень;

- імітаційна, що полягає в поступовому повторенні чи імітуванні досягнень лідерів в галузі інноваційних розробок і поступове освоєння все нових сегментів ринку для збільшення її загальної частки;

- венчурна стратегія, що орієнтована на співпрацю з фірмами, які займаються розробкою нововведень.

В сучасних умовах господарювання найбільш прийнятною є стратегія послідовника, яка менш ризикова, хоча, відповідно, і прибутки внаслідок її успішної реалізації значно нижчі. Також вона потребує меншого фінансування, оскільки товар потрібно лише значно покращити та удосконалити.

При формуванні стратегії інноваційної активності підприємства, особливо в умовах дефолтних очікувань, слід провести аналіз наступних факторів: довгострокові тенденції розвитку галузі та науково-технічного розвитку загалом; конкуренти у технологічному аспекті (технології, розробки, дослідження, патенти, ноу-хау); можливості проникнення нових технологій з інших галузей; технологічний розвиток постачальників сировини, матеріалів, устаткування і т.д.; технологічний розвиток покупців (поява товарів-субститутів); державне регулювання інноваційної активності; науково-технічні пріоритети державної науково-технічної політики.

В умовах обмежених ресурсів і невизначеності навколишнього середовища однією з проблем підприємства є створення єдності всіх обмежених ресурсів. Для зменшення ризику і підвищення конкурентоспроможності інноваційно-активних підприємств, такі організації можуть вступати у спільні домовленості з іншими підприємствами, тобто використовувати міжфірмову співпрацю. Важливим також є повсякчасне поєднання дрібних та радикальних інновацій, максимальне скорочення строків їх реалізації тощо.

Для оцінювання результативності інноваційної активності підприємств України пропонуємо розраховувати та аналізувати такі показники:

- кількість упроваджених нових технологічних процесів;
- кількість упроваджених маловідходних, ресурсозберігаючих процесів;
- кількість освоєних інноваційних видів продукції;
- кількість освоєних нових видів техніки;
- обсяг реалізованої інноваційної продукції.

ПРОПОЗИЦІЇ АВТОРІВ

Вибір ефективних напрямків інноваційної активності підприємств в сучасних переддефолтних умовах господарювання потребує аналізу відповідності внутрішніх та зовнішніх можливостей розвитку та визначення можливих шляхів приведення їх у відповідність. Зокрема, аналіз варто здійснити за наступними критеріями: цілі підприємства – інноваційні орієнтири – наявність ресурсної бази – рівень конкурентоспроможності підприємства – ризику.

Для оцінки інноваційної активності підприємства пропонується застосовувати інтегральний показник, який повинен враховувати усі аспекти і чинники інноваційного розвитку підприємства. Такий показник допоможе визначити пріоритети подальшої інноваційної політики та посилити ті напрями, де заходи найбільш ефективні.

Пропонується розраховувати такі індикатори інноваційної активності підприємства, як:

- 1) показники кадрового інноваційного потенціалу (наприклад, частка персоналу з вищою освітою, з науковим ступенем, зі спеціальними компетенціями у певній професійній сфері);

- 2) показники витрат на інновації (наприклад, витрати на дослідження та розробки, витрати на інформаційні та комунікаційні технології);

- 3) показники структури джерел фінансування інновацій;

- 4) показники інноваційного розвитку (наприклад, частка високотехнологічної продукції в експорті, реалізація нової ринкової продукції);

- 5) показники інтелектуального потенціалу – об'єктів інтелектуальної власності.

Пропонується на основі порохованих показників інноваційної активності за допомогою статистичних методів здійснювати прогнозування показників інноваційної активності на майбутнє з метою встановлення правильних орієнтирів діяльності підприємства та формування раціональних планів.

Пропонуються наступні шляхи підвищення інноваційної активності в умовах переддефолтних очікувань:

- впровадження інновацій на засадах повноцінного мотивування працівників;

- пошук нових вигідних інноваційних пропозицій з метою залучення інвесторів, в т.ч. закордонних;

- прийняття участі у програмах обміну працівниками з метою підвищення їх кваліфікації.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На жаль, на вітчизняних підприємствах не утвердилась тактика постійного оновлення продукції, покращення якості й зниження витрат як важливих факторів конкурентних переваг на основі технологій поточного вдосконалення потенціалу підприємств. Труднощі в отриманні кредитних коштів, загальна фінансова нестабільність в Україні та дефолтні очікування призвели до згорання та призупинення багатьох інвестиційних програм, спрямованих на впровадження інновацій. Однак, вміле впровадження

часткових і повних модернізацій можуть забезпечити значне економічне зростання як підприємств, так і країни в цілому навіть в сучасних умовах дефолтних очікувань. Перспективні ж радикальні зміни продукції та технологій дають змогу реалізувати стрибкоподібний розвиток підприємств.

При прийнятті рішення щодо вибору і впровадження нововведення як основи інноваційної активності підприємства в сучасних умовах очікувань дефолту потрібно ретельно оцінити ряд критеріїв, що характеризують його економічну ефективність та конкурентоспроможність, зокрема:

- особливості та характеристики інноваційної розробки та її доцільність в умовах дефолтних очікувань;

- рівень науково-технічної та технологічної новизни нововведення;

- відповідність інноваційного продукту існуючим нормам споживачів та ситуації в країні загалом;

- можливість впровадження нововведення поетапно;

- ступінь ризику;

- рівень загальних інноваційних витрат;

- вплив процесу впровадження інновації на клімат всередині підприємства та сприйняття її персоналом підприємства;

- можливості подальшої модифікації та зміни інноваційної розробки;

- джерела фінансування інноваційного проекту тощо.

Можна запропонувати такі фактори підвищення інноваційної активності вітчизняних підприємств:

1. Формулювання пріоритетних інноваційних цілей розвитку.

2. Удосконалення мотиваційного, освітнього та інфраструктурного механізмів.

3. Удосконалення організаційних структур управління підприємством, носіїв нових знань та інноваційних ідей, мотивації, ініціативності кожного працівника, оновлення рівня їх знань та компетенції як основних факторів конкурентної переваги.

4. Пошук нових можливостей щодо придбання і використання нових знань, застосування новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологій.

Першочерговими заходами держави щодо нейтралізації негативних факторів та забезпечення стабільного рівня інноваційного розвитку можна запропонувати:

- а) створення умов для збереження, розвитку і використання науково-технічного та інноваційного потенціалу шляхом активізації взаємодії науки, освіти та виробництва у сфері інноваційної діяльності;

- б) підтримка економіки країни за рахунок підвищення рівня знань та кваліфікації спеціалістів;

- в) надання допомоги підприємствам, в т.ч. фінансової, у розробці та впровадженні у виробництво інноваційних проектів.

Успішне ведення інноваційної діяльності потребує: 1) повноцінного інформаційного забезпечення, 2) відповідного ресурсного і 3) кадрового

потенціалів та 4) стабільного економічного середовища, останнє з яких є майже недосяжним в умовах очікувань дефолту, оскільки перешкоджає надходженню інвестиційних ресурсів на реалізацію нововведень. Однак, перші чотири позиції цілком реально можуть сприяти розвитку інноваційної активності будь-якого інноваційно-направленого підприємства, якщо здійснити правильний їх пошук та організацію.

Вирішенню проблем ефективності впровадження інновацій в умовах дефолтних очікувань повинне сприяти створення системи управління інноваціями на базі вартісно-орієнтованого підходу, який характеризується ідентифікацією чинників впливу на вартість нововведень, що дозволить управляти цими факторами з метою максимізації прибутків. Це і стане об'єктом наших майбутніх досліджень у вказаному напрямку підвищення ефективності інноваційної активності підприємства.

Список використаних джерел

1. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. – Том 3. – Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. – К.: Фенікс, 2011. – 76 с. – проект ЄС “Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні”.

2. Карп'юк О.П. Національні моделі стимулювання інноваційного процесу / О.П. Карп'юк // Стратегічні пріоритети. – 2013. – №3. – С. 46–50.

3. Шевчук Н.В. Ринкова капіталізація промислових підприємств у контексті розвитку національних економік / Н.В. Шевчук // Стратегія економічного розвитку України: збірник наукових праць. – 2012. – № 30. – С. 223.

4. Федулова І.В. Дослідження інноваційної активності промислового підприємства / І.В. Федулова // Технічні та прикладні питання економіки. – 2010. – Вип. 26. – С. 121-127.

5. Федулова Л.І. Проблеми і передумови формування в Україні економіки новітнього технологічного укладу / Л.І. Федулова // Управлінські інновації. – 2012. – Вип. 1. – С. 9-20.

6. Маслак О.О. Чинники впливу на інноваційну діяльність промислових підприємств / О.О. Маслак, К.О. Дорошкевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип.22.8. – С. 269-274.

7. Чумак Л.Ф. Інноваційна діяльність підприємства в сучасних умовах // Бізнес Інформ. – 2012. – № 12. – С. 209-212.

8. Крикуненко Д.О. Проблеми впровадження інновацій на підприємствах / Д.О. Крикуненко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4, Т. I. – С. 45-49.

9. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2012 рік : аналітична довідка [Електронний ресурс] / Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України; Український інститут науково-технічної і економічної інформації. – Київ, 2013. – 217 с. – Режим доступу: http://dknii.gov.ua/?q=system/files/sites/default/files/imagel_08+07+2013.pdf.